

Det biosociale som dialog

Betydningen af den biosociale dynamik og de fælles forbindelser mellem grisen, dyrlægen og antropologen

Inger Anneberg¹
Hanne Kongsted¹

¹Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet
inger.anneberg@anivet.au.dk
hanne.kongsted@anivet.au.dk

Anneberg, Inger & Kongsted, Hanne. 2025. Det biosociale som dialog: Betydningen af den biosociale dynamik og de fælles forbindelser mellem grisen, dyrlægen og antropologen. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, nr. 43, 89-109. DOI: 10.7146/tfss.v25i43.148817
Indsendt 09/24, accepteret 06/25, udgivet 11/25

Begrebet "det biosociale" inviterer til dialog om, hvordan vi arbejder i verden med baggrund i forskellige videnskabelige praksisser - og hvordan vores arbejde og vi selv - med grisen som fælles fokuspunkt - er påvirket af hinandens fagligheder. Det er vores mål i artiklen, at vi gennem dialog om videnskabernes forskellige forståelser af andre arter (her med eksempler fra grisen) kan afsøge kompleksiteten i at interagere og være afhængige af hinanden både som mennesker og som gris. Vi har taget ønsket om dialog på tværs af forskningsfelter alvorligt og brugt dialogen som en metode til at udfolde relationer i det biosociale felt. Dialogen er vores etnografiske data. Eller rettere: vi har haft dialog og samarbejdsflader i flere år, men aldrig, før nu, set den som en metode, der kan bruges til at undersøge biosociale relationer mellem arter, og hvordan vi bliver til i kraft af hinanden. I artiklen har forfatterne, en dyrlæge og en antropolog, begge ansat på Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, sat hinanden stævne for gennem samtale at undersøge, hvad vi i praksis har lært af hinanden

gennem fælles forskningsprojekter, hvor grisen har været i centrum. Vi taler om, hvordan vi har nærmet os hinandens domæner, det naturvidenskabelige kontra humaniora, og hvordan vi oplever det som vigtigt og udfordrende ikke at holde domænerne skarpt adskilt. Vi agiterer dermed for at "blive i besværet", som Donna Haraway opfordrer til, når hun ønsker at forstyrre vores tankemønstre og skabe uro i vores forståelse af klodens tilstand. Traditionen for adskillelse af det biologiske og det sociale handler også om penge. Det tværfaglige samarbejde prioriteres nok i teorien men ikke altid i praksis, når det f.eks. handler om forskningsmidler. Vi prøver på at undersøge, om vores adskilte videnskabelige domæner over tid er blevet forbundne.

The biosocial as dialogue: The significance of the biosocial dynamic and shared connections between the pig, the veterinarian, and the anthropologist

The concept of "the biosocial" invites to a dialogue on how we work in the world with a background in different scientific practices - and how our work and ourselves, with the pig as a common focal point, are influenced by each other's expertise. Our aim in this article is, through dialogue about the different understandings of the sciences of other species (here with examples from the pig), to explore the complexity of interacting and being dependent on each other both as humans and as pigs. We have taken the wish for dialogue across disciplines seriously and used dialogue as a method to unfold relations in the biosocial field. The dialogue is our ethnographic data. We have had dialogue and areas of cooperation for several years but never until now have we seen it as a method that can be used to investigate biosocial relations between species and how we come to be because of each other. In the article, the authors, a veterinarian and an anthropologist, employed at the same institute for veterinary and livestock science, challenged each other to examine through conversation what we have learned from each other in practice through joint research projects where the pig has been at the center. We talk about how we have approached each other's domains, the natural sciences versus the humanities, and how we find it important and challenging not to continue to keep the domains sharply separated. We thus agitate to "stay in the trouble", as Donna Haraway encourages when she wants to disrupt our thought patterns and create unrest in our understanding of the state of the planet. The tradition of separating the biosocial is also about money and applications, and interdisciplinary cooperation is probably prioritised in theory, but not always in practice when it comes to getting research funding. We try to examine how our separate scientific domains have become connected over time.

Introduktion: Grisen¹ som bindeled til andre arter

Det biosociale perspektiv tager udgangspunkt i, at alt liv udfolder sig i relationer, der både er biologiske og sociale – og de skal derfor ikke opfattes som adskilte domæner. Når begrebet ”det biosociale” skal bruges til at gentænke sociale relationer mellem arter, inklusive mennesker, inviterer det efter vores mening til dialog om, hvordan vi arbejder i verden med baggrund i forskellige praksisser. Vi er to forskere, der gennem mange år har siddet dør om dør på samme institut², men med forskellige videnskabelige praksisser og uden at kende til hinandens videnskaber – den ene hørende til samfundsvidenskab/humaniora som antropolog, mens den anden kommer fra naturvidenskaben med en baggrund som dyrlæge. Via interessen for ”andre arter” (her primært grisen) er vi blevet ført tættere sammen i et behov for at ophæve det paradoks, som antropologen Bruno Latour (1993) har beskrevet som den moderne opsplitning af verden i humaniora og naturvidenskab. En opdeling, der i realiteten ikke lader sig gennemføre, hverken i politik eller forskning, men som ikke desto mindre forsøges gjort igen og igen.

Grisen har gjort, at vi er kommet i dialog med hinanden – først omkring metoder, som sagtens kan bruges på tværs af videnskabelige ståsteder, og siden ud fra et ønske om at forstå og afsøge kompleksiteten i at interagere mellem arter og være afhængige af hinanden, både som menneske og gris. Vi har opdaget, at vores forskning ikke bare har løbet i forskellige retninger i hver sin vejbane, men ofte er kommet til at krydse hinanden via interessen for dyret. Vi har opdaget, at vi har været fælles om at forske i et stykke af den danske velfærdsstat – nemlig det effektive landbrug, som i mange år har været ophøjet til noget særligt på grund af dets historie og fokus på indtjening til det ”fælles bedste”, og hvor det danske velfærdssamfund blev grundlagt på produktionsgrisen og andre landbrugsdyr (Anneberg og Bubandt, 2016). I den proces blev grisens krop forandret til det, den er i dag, en krop, som er kendetegnet ved at være stort set usynlig, forsvundet fra det åbne landskab og gemt væk ind i staldene, hvor grisens liv og død kan kontrolleres i alle detaljer. Nu kender mange kun grisen som en tegneseriefigur med krølle på halen, som man ser på motorvejens lastbiler på vej mod grænsen

1. Gris eller svin? Vi bruger begge ord bevidst alt efter, hvad vi synes giver mest sproglig mening – men i branchen, via Landbrug & Fødevarer samt slagteriet Danish Crown, er ordet gris i 2022 blevet påbudt som det ord, man bør bruge – tanken bag er, at gris er det ord, der sælger kødet bedst. Imidlertid er der ikke helt enighed. Danske Svineproducenter kalder sig f.eks. stadig ikke Danske Griseproducenter.

Se <https://www.tvmidtvest.dk/lemvig/navneskift-svinet-er-blevet-til-en-gris> (Tilgået 4. september, 2024)

2. Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet

eller slagteriet – eller som pakker med plastikomvundet kød i supermarkedets kølediske.

Vi vil vise, hvordan biosociale relationer kan se ud mellem arter - her gris og menneske. Og vi vil undersøge, hvordan forskellige videnskabelige praksisser tilsammen kan anerkende den kompleksitet, der er i de biosociale relationer. Vi har ladet os inspirere af en artikel af Law & Singleton (2013): "ANT and politics: working in and on the world", hvor forfatterne arbejder dialogisk for at diskutere og forstå en bestemt metode (ANT, Aktør-Netværk teorien). Vi har på lignende vis via dialog forsøgt at undersøge og beskrive, hvordan vores adskilte videnskabelige domæner over tid er blevet inspireret af hinanden. For at fastholde den åbne tilgang er det dialogen, der er i centrum. Dialogen er artiklens data. Den suppleres med refleksions-afsnit, hvor vi forsøger at brede dialogerne ud og forstå vores erfaringer. Stemmen i dialogerne og i den opsamlende refleksion er den samme, men refleksionen giver os mulighed for at perspektivere de emner, der opstår i dialogerne, blandt andet ved at inddrage relevant litteratur. Vores mål med at bruge dialog som metode er at engagere læsere, der er fremmede over for den verden, vi beskriver. Vores mål med artiklen er at vise, hvor vigtigt det er, at biosocialitet ikke bare er et abstrakt, teoretisk begreb, men at det kan være forankret i en yderst konkret virkelighed.

Dialog start – Hvordan vi mødte grisen

Inger (antropolog): Hanne, hvorfra stammer din interesse for grise? Var det virkelig det dyr, du ville arbejde med, da du var uddannet som dyrlæge?

Hanne (dyrlæge): Ja! Jeg har *aldrig* været optaget af f.eks. at skulle arbejde med heste, som en del kvindelige studerende er. Det handlede fra begyndelsen om grise, men ikke det enkelte dyr, snarere de større sammenhænge, altså populationen af dyr. Jeg var optaget af, hvordan man kunne arbejde med det man kalder "sundhedsstyring", altså hvordan holder man sygdommen ude af staldene. Hvad var din egen tilgang?

Inger: Det var egentlig ikke grisene, men den på det tidspunkt klassiske tilgang i antropologien, de sociale relationer mellem mennesker i landbruget, der optog mig. Fler-arts antropologien var ikke begyndt at røre på sig for alvor i Danmark, da jeg første gang forskede i landbrugets kriser tilbage i 2008. Det handlede ikke rigtigt om dyr for mig, men om hvordan landmændene – og siden myndighederne og kontrollørerne – agerede sammen omkring dyret. Så da jeg kom på feltarbejde i staldene, så jeg i begyndelsen kun på, hvordan de ansatte gjorde, så jeg kunne imitere dem, lære at arbejde i en stald og forstå menneskets betydning der. Først

så jeg ikke grisene som andet end dyr, jeg var lidt bange for. Lydene og lugtene... størrelsen af søerne - den voldsomme måde slagtesvin kan skubbe til dig på, hvis du kommer ind i flokken. Og da jeg endelig fik øje på dem som individer, var det via lidelse. En so lå med en stor udskudt, blålig, blodig ende-tarm. Hun lå bare og pustede. Og så hendes blik. Det virkede så brutalt, at hun lå der – men hun var drægtig, fik jeg fortalt af driftslederen, og hun måtte ikke aflives, før hun havde født. Der var jo penge i at få de pattegrise ud i live. Så en relation til dyret kan være at holde det i live, uanset prisen.

Hanne: Jeg havde det selv sådan, at der var noget spændende ved netop svineproducenterne. De var meget dynamiske, lynhurtige til at lave ændringer i stalden, hvis det var nødvendigt. Hvad kunne man finde på af smarte løsninger? Hvordan var man mest effektiv – og hele tankegangen var jo "styret sundhed" – altså at grisen skulle holdes rask, så den kunne udnytte sit genetiske potentiale – ikke sit sociale. Hvis der f.eks. var en virussygdom på spil, så skulle man finde ud af, om der skulle sættes ind med vaccine, og hvor tit skulle det så ske?

Inger: Tænkte du over det biosociale, den sociale relation mellem f.eks. virus, gris og menneske?

Hanne: Nej, overhovedet ikke. Det var for mig helt adskilte verdener, jeg havde slet ikke overvejet, at en virus kunne være "social". Jeg tænkte kun på den som en trussel, som truede dyrets sundhed. Og vi havde jo læst tykke bøger om vira som fører til den og den sygdom. Jeg var meget bevidst om utroligt mange virusser, både de skadelige og de mindre skadelige – og ja, bakterier, svampe og hvad der ellers måtte være. Men f.eks. at der også kunne være gode bakterier i en velfungerende tarm, beskæftigede vi os ikke med, da jeg blev uddannet.

Inger: For mig forekom det moderne industrilandbrug i starten meget asocialt. Jeg kan huske, jeg på mit første feltarbejde fulgtes med en polsk ansat, som ikke lavede andet end at tilse slagtesvin på to nærliggende ejendomme. Han måtte, når han var kørt ud til slagtesvinene, ikke komme tilbage til gården med søer og pattegrise og f.eks. spise frokost med de andre, fordi han så kunne have smitte med sig fra slagtesvinene. Og der hang jo forbuds-skilte alle vegne om, at man ikke måtte komme på gården, hvis man kom "udefra", fordi man så kunne bringe smitte med. Senere har jeg tænkt på at der jo i høj grad var noget biosocialt på spil – at smitten spredtes via de ansatte eller via luften mellem gårdene – men samtidig skabte den noget asocialt – bedrifterne og de ansatte blev ensomme og bange for hinanden. Det var et samtaleemne i frokoststuen, f.eks. også med dyrlægen, at en bedrift, der gerne ville sanere mod en bestemt sygdom, altså få den helt udryddet og få grise ind, som var sygdomsfri, ikke kunne gøre det, fordi naboejendommen ikke havde råd til at være med. Saneringen ville være nytteløs, hvis to svinebedrifter i samme område ikke begge gjorde det samtidig.

Hanne: Og ja, det var dyrlægen jo en del af. For man sad ved bordet og var med til at bestemme, hvordan smitten skulle stoppes. Kunne det betale sig, hvis nu smitten bare kom igen? I øvrigt er SPF-systemet (Specifik Patogen Fri)³ jo interessant, når vi snakker om fler-arts antropologi og det biosociale. Tanken om at deklarerer svinebesætninger fri for specifikke mikrober – virus, bakterier og parasitter – er jo ret asocial faktisk. Det understreger, at vi betragter mikrober som fjender af vores grise. Og det er de jo – de kan jo i den grad volde alvorlig sygdom... Og SPF-systemet ses jo derfor som en kæmpe-succes – også internationalt.

Refleksionsafsnit 1: *Kropslig erfaring med det biosociale*

For både dyrlægen og antropologen viser det sig i vores samtale, at den voksende erfaring med det biosociale ikke kun kommer ind via forståelsen af konkrete vira eller sygdomme, men snarere at vores egne kroppe bliver en del af det at omgås grise, og det der ellers hører til i en stald: Det synlige støv, lugten, lydene, fodtøj der skal skiftes, tøj der skal vaskes, lugten som bliver hængende i ens hud og hår.

Viden om grisen og alt det der følger med af andre arter bliver gjort kropsligt fra grisens krop til vores og omvendt – fordi grisens smitstoffer kan smitte mennesker, og menneskers smitstoffer kan smitte grise. Det bestemmes af, hvad der sker i staldene, men også på det større plan, smitten mellem staldene og smitten ud og ind af staldene. Samfundets fokus på smitte, risikoen for at bakterier bliver resistente og at antibiotika, som både grise og mennesker er afhængige af, pludselig ikke virker længere, skaber forbindelser mellem arter, som ikke før har været tydelige.

Desuden så vi begge, hvordan der i nabobygningen til vores daværende institut på Aarhus Universitet i Foulum blev kørt grise ind på en særlig operationsstue til læger, fordi grisens organer ligner menneskets så meget, at læger kan øve sig ved at operere på grise. Seeberg, Roepstorff og Meinert påpeger i introduktionen til bogen "Biosocial Worlds: Anthropology of health environments beyond determinism" (2020), hvordan ideen om en natur, som kan eksistere som et domæne uden for rækkevidden af (menneskelig) kultur, er blevet udfordret af den massive indflydelse, mennesker har haft på det globale øko-system – og samtidig er det blevet tydeligt, at den antropologiske forståelse af kultur ikke længere kan ignorere den praksis af kultur, som findes hos andre arter. De peger med Palsson (2016) på, hvordan menneskelivet selv er blevet mere ustabil på en række områder.

3. For forklaring af SPF-systemet se: SPF-Danmark – SPF <https://www.spf.dk/da-dk/spf-danmark/spf-danmark/> (tilgået 5. maj 2025)

Dele af kroppe og organer forstærkes eller erstattes med implantater og organer, der rejser fra en krop til en anden, fra én art til en anden (se f.eks. nyhed fra 2024 om hvordan et levende menneske nu har fået indsat en grisenyre fra en såkaldt genmodificeret gris⁴).

Vores forståelse af menneskets relation til dyret og dets krop bliver på den måde voldsomt udfordret – og det peger hen på en relation mellem organismerne, som vi skulle ud i staldene for at erfare og erkende via vores egne kroppe. Vi påvirker grisen, men den påvirker også os.

Samtidig er det blevet almindeligt i landbruget – og i forskningen – at forskellige teknologier påvirker og i et omfang forhindrer kontakten mellem dyr og mennesker. Det ser man f.eks., når køer malkes med en malkerobot (Holloway 2007) og grisene fodres i et automatisk system, der genkender en chip i deres ører. Som forsker læner man sig også op ad teknologier, som kan aflaste arbejdet. Det sker f.eks. i studier af søers faringsforløb, hvor kameraer i staldene kan registrere, hvad der sker, døgnet rundt. Det forekommer som en anderledes og lettere måde at skaffe data på, end hvis forskere selv skal sidde og iagttage dyrs adfærd i mange timer.

Vi mener, at digitale teknologier skaber en stor risiko for, at der bliver større afstand mellem dyr og mennesker. Et friskt eksempel: I september 2024 blev det solgt som en journalistisk sensation, at nu kunne man via avanceret teknologi og kunstig intelligens forstå grisenes lyde og tolke, hvad grisen mener⁵. Er den glad, bange eller stresset? Historien bliver solgt, som om mennesket ikke hidtil har kunnet forstå grisens sprog. Det er selvfølgelig ikke rigtigt. At fokus i husdyrforskningen i dag i høj grad er på teknologiske og digitale løsninger skyldes, at mennesker mangler tid. Fordi det moderne industrielle husdyrbrug består af utroligt mange dyr og ganske få – ofte ufaglærte – mennesker, ser mange forskere teknologiske løsninger som den eneste mulighed for fremtiden. Vi vil pege på, at det kan være en unødigt og uhensigtsmæssig omvej at lade et digitalt værktøj overtage et felt, som mennesker reelt er gode til, nemlig at afkode andre sociale væsners ytringer og adfærd. Vi er bekymrede for, at en øget digitalisering fjerner mennesker fra dyrene frem for at fremme samarbejdet og fornøjelsen mellem dyr og mennesker.

Det er relevant at spørge, om naturvidenskaben så gør os en tjeneste ved at tælle grisenes lyde og via en digital algoritme få dem systematiseret til et sprog?

4. <https://nyheder.tv2.dk/udland/2024-03-21-levende-menneske-faar-for-foerste-gang-indsat-en-grisenyre> (tilgået 3. september, 2024)

5. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/forskere-har-laert-grisenes-sprog-grise-fortaeller-om-stress-i-stalden> (tilgået 5. september, 2023)

Selvom man i forvejen måler dyrevelfærd via kvantificerbare parametre – f.eks. måling af dyrenes huld, optælling af deres sår og opmåling af de stier, de går i⁶, så sætter vi spørgsmålstejn ved, om digitale løsninger ikke skaber unødigt afstand mellem dyr og mennesker. Og skaber de forandring for dyrene fremfor alene at fascinere os mennesker? Uanset om man bruger traditionelle metoder eller digitale løsninger skaber det jo ingen forandringer for dyrene, medmindre man handler på de problemer, de måtte udtrykke.

Stressede slagtesvin, som står i lag og ikke har noget at beskæftige sig med, får ikke nye stalde eller mere plads af, at deres lyde nu kan oversættes via digitale algoritmer.

Dialog fortsat – om udveksling af bakterier og om foder som medicin

Hanne: Men tænker du ikke over, på dit feltarbejde i grisestaldene, om du selv bærer smitten (bakterier og virus) med dig ind eller ud af stalden? I skulle vel også som antropologer på feltarbejde skifte tøj, gå i bad?

Inger: Jo, jeg skiftede tøj - men i begyndelsen tænkte jeg mere over, hvor grænseoverskridende det var med de der landmænd, som pludselig stod i forrummet kun iført underbukser. De var uanfægtede, så det lærte jeg også at blive, men det tog tid og var utroligt besværligt at finde vej i. Ofte var der dengang ingen omklædningsrum, og selv om der blev talt om "ren og beskidt zone"⁷, forekom det mig, at de her zoner ikke var forskellige, de var bare adskilt af en streg på gulvet. Og det her var endda før MRSA-tiden⁸.

6. Måling af dyrevelfærd. Læs mere her: <https://verdensbedstefodevarer.dk/vores-blog/forskere-dyrs-velfaerd-kan-maales-mennesker-vaegter-forskelligt/>

7. I svinebesætninger fokuseres meget på såkaldt ekstern smittebeskyttelse, hvor man har forskellige tiltag for at undgå smitte fra omverdenen (den beskidte udenomsverden, hvor der findes mange bakterier og virus, der kan gøre grise syge) til dyrene i stalden (den rene side, hvor man ikke har bestemte typer af bakterier og virus, som kan gøre grisen syge).

8. MRSA (methicillin-resistente *Staphylococcus aureus*) er stafylokokker, der er resistente over for de antibiotika, man normalt bruger til at behandle stafylokokinfektioner. <https://antibiotika.ssi.dk/resistens-i-bakterier-og-svampe/viden-og-raad-om-mrsa>. Der var omkring 2014-18 stor medieomtale af disse bakterier fra svinestalde, som er resistente for mange typer antibiotika, se f.eks. <https://ugeskriftet.dk/nyhed/mrsa-eksperter-vi-er-pa-vej-indi-tusmorket>. Grise bliver ikke syge af disse bakterier, men mennesker risikerer at få infektioner, der er svære at bekæmpe, hvis de smittes. Nu om dage ved man, at stort set alle svinebesætninger har smitten, men der er ikke længere medieomtale af det – formentlig fordi man også nu er klar over, at det ikke volder så store problemer for mennesker, som man havde frygtet.

Hanne: Ja, alt ændrede sig med MRSA (MRSA = methicillin-resistente *Staphylococcus aureus* er stafylokokker, der er resistente over for visse typer antibiotika). Efter MRSA-historier i medierne blev vi mere fokuserede på, at bakterier jo ikke bare kommer med ind i stalden, men at man også skulle passe på, hvad man tog med *ud*. Det var nyt – at man heller ikke måtte tage sit eget tøj med ud igen – fokus på håndvask hele tiden, særlige mærkede sække til vores stald-tøj på universitetet, når vi kom hjem fra et forskningsprojekt på en bedrift.

Inger: Og samtidig viser MRSA-historien jo, at selv den største virak om bakterier kan synke ned under overfladen igen og atter blive usynlig. I dag har alle svinebesætninger MRSA, men nu har de styr på det, eller?

Hanne: Det er jo faktisk en bakterie, der kommer fra mennesker, når vi nu snakker om det ustabile og det sociale, men risikoen for at den blev multi-resistent opstod jo i svinebesætninger på grund af det høje forbrug af antibiotika. Og den risiko – kombinationen af bakterier og multiresistens og mennesker, der bevæger sig ud og ind af stalde, eksisterer jo stadig. MRSA er måske, når man tænker over det, en af de problemstillinger, der allerbedst sætter spot på, hvorfor sammentænkning af det biologiske og det sociale – veterinærvidenskaben og det humanistiske – er så vigtig.

Inger: Og det var jo antibiotikaens rolle, som første gang fik os to til at tale sammen om grisen. Jeg lavede interviews med landmænd og dyrlæger om, hvad der fremmer og hvad der hindrer landmænd og dyrlæger i at reducere brugen af antibiotika og zink til svin – og siden har du lavet interviews og spørgeskemaundersøgelser om holdninger til antibiotika og zink både med landmænd, dyrlæger og ansatte (se Kongsted og McLoughlin, 2024).

Hanne: Ja, jeg kan huske, du undrede dig over et fund i dine interviewdata – nemlig den rolle foderet spiller for at holde grisene raske – fri for diarré f.eks., når de lige er vænnet fra soen. Du kaldte foderet for medicin.

Inger: Ja, landmændene talte utroligt meget om foderblandinger og prisen på foder og foderskifte, alt sammen med fokus på at holde grisen fri for sygdomme – egentlig ikke på det som *jeg* forbinder ”foder” med, mæthed, energi, smag, nydelse, fællesskab. Egentlig tænkte jeg, at foderet blev en art overgreb på de små pattegrise, ikke næring, som vil dem det godt. De fik det i bittesmå doser, mens de stadig diede soen, for de måtte jo ikke blive ved soen ud over tre-fire uger, fordi soen skal tilbage og gøres drægtig igen, så produktionen kan fortsætte. Men pattegrisenes maver har svært ved at tåle den der alt for tidlige overgang til en plantebaseret kost, og så kommer diare og antibiotika ind i billedet.

Hanne: Økonomien er jo alfa og omega, når det gælder foder. Det må ikke blive for dyrt, foder er den allerstørste udgift i en besætning. Det er også centralt, at hvis

de er robuste, grisene, så kan de tåle noget billigere foder. Det er ret sigende, at det ofte er den vinkel, jeg hører, når jeg snakker med landmænd og dyrlæger om vigtigheden af at have robuste grise til fravænning. Det er en fordel, fordi så kan de tåle noget billigere foder. Snak om foder og hvad der kan lade sig gøre og ikke lade sig gøre, er også virkelig i centrum, når jeg tænker på udfordringerne med at undvære medicinsk zink til fravænnede grise⁹. Og dilemmaet mellem det at passe på det omgivende samfund og at opretholde en produktiv svineproduktion bliver meget klart.

Inger: Jeg havde meget svært ved at forstå, hvad der skete i svinestaldene i begyndelsen – altså hvordan grisene bliver flyttet rundt af de ansatte hele tiden, helt fra små. Kuld-udjævning kalder man det, så en so ligger med grise i en bestemt størrelse, og passede de ikke ind, blev de flyttet til en anden so.

Hanne: Og det er jo også her mikrobiologien kommer ind, de andre arter. For der sker jo noget uheldigt, når man hele tiden vil flytte på grisene for at få dem til at fungere optimalt. En konstant usynlig trussel som har med udveksling af bakterier og infektioner at gøre. Man bryder jo med den stabilitet¹⁰, der gerne skulle være, både socialt og mikrobiologisk, omkring soen og hendes grise. Det er et dilemma. Men når de flyttes rundt, skaber man en ensartethed. Det kan vores øjne godt lide at se. Ens i størrelse, ens i statur. Den ensartethed kan vi se - i modsætning til bakterierne.

Inger: Et godt udtryk, at vi mennesker vil ensartethed – og tankevækkende hvad det skaber af problemer for dyret i sig selv.

9. I 2022 blev det forbudt at bruge høje doser af zink i foderet til nyfravænnede smågrise på grund af miljøhensyn. Se mere her: Udfasning af medicinsk zink: Største ændring af griseproduktionen siden udfasning af de antibiotiske vækstfremmere | Dansk Veterinærtidsskrift (ddd.dk) (tilgået 3. september, 2024).

10. Med mikrobiologisk stabilitet menes der, at typer og antallet af mikrober, der omgiver grisene, er nogenlunde konstante, så dyrenes immunsystem er vænnet til at reagere på det, og dyrene derfor ikke bliver syge. Med den sociale stabilitet menes et fast og stabilt hierarki mellem grisene i kullet. Grise etablerer naturligt et fast hierarki i forhold til patternes placering. Ved social stabilitet kan dyrene være mere ustressede og harmoniske, fordi de etablerer et hierarki, hvor de kender hinanden, men dette forstyrres, hvis man flytter grise mellem søerne, hvilket er meget almindelig praksis i besætninger, hvor søerne får mange flere grise end de kan passe.

Refleksionsafsnit 2: *Foder som medicin, mad som variation og socialiteter, der er truet på grund af smitte-risiko*

Det er en indarbejdet rutine, at man i dansk svineproduktion skal forholde sig til smittebeskyttelse og derfor skifter tøj og tager bad, når man går ind og ud af staldene. Antropologen Alex Blanchette (2015) pointerer i et studie fra amerikansk svineproduktion, hvordan implementeringen af smittebeskyttelsesprotokoller ændrer forholdet mellem mennesker og dyr, sådan at arbejdere bliver "genfortolket som trusler mod de industrielle svins vitalitet". Det ændrer, ifølge Blanchette, værdien af menneskelig socialitet – i høj grad også i deres fritid. Det rammer den menneskelige socialitet, fordi man er et potentielt reservoir for svinesygdomme. Det oplevede man tydeligt, da diskussionen om MRSA i svinestalde var på sit højeste¹¹, hvor bevidstheden om MRSA-smitten fra grise påvirkede mange forskellige menneskelige fællesskaber i f.eks. børnehaver og til børnefødselsdage og i forbindelse med indlæggelser på hospitaler, hvor landmænd blev isoleret. Alt sammen eksempler på at landmænd og deres familier følte sig diskrimineret og blev socialt isoleret på grund af en potentiel smitte fra deres dyr.

Virvaret af usynlige virus og bakterier, som vi ikke som forbrugere kan se undervejs fra jord til bord, bekæmpes systematisk og skilles ud fra grisens krop, så resultatet i køledisken fremstår som den "rene vare", den eksportsucces, som udlandet efterspørger. Dansk svinekød er markedsført på og berømt for sin renhed og ensartethed. Dyrene er gennem avl blevet formet, så de fremstår helt ensartede, og deres muskler og organer passer ned i de samme poser og kasser og opfylder alle ønskede standarder. Disse standarder gør, at hvis en landmand f.eks. sender grise til slagteriet, hvor skindet har mørke pletter, så får han en lavere afregning, fordi slagteriet ønsker at kunne sælge en standardiseret uplettet flæskesteg.

Men der er også en pris, som vi i sommeren 2024 kunne læse om i erhvervstillægget i Jyllandsposten – nemlig at grisens krop er endt som et alt for billigt ikke-forædlet masseprodukt. Det beklagede den nu forhenværende topchef i slagterikoncernen Danish Crown, Jais Valeur¹², i et interview: Modsat Arla Foods, som satsede langsigtet på forædling og mærkevarer, var Danish Crown i mange år gået den anden vej (...) og satsede stærkt på at være den billigste leverandør af bulk-produkter (ikke forædlede standard-produkter), men drømmen hos

11. Se f.eks. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/svineraadgivere-folk-vil-ikke-give-haand-til-landmaend-efter-mrsa-udbrud>

12. Hemmelig plan skulle bane vejen for børsnotering af Danish Crown. Interview i Erhverv, Jyllandsposten, 27.09, 2024. <https://jyllands-posten.dk/erhverv/ECE17383644/hemmelig-plan-skulle-bane-vejen-for-boersnotering-af-danish-crown/> (tilgået 4. september, 2024)

topchefen var, at koncernen skulle forædle en langt større del af sine råvarer og komme tættere på forbrugeren.

Vi vil argumentere for, at denne ensartede satsning på bulk-produkter (som danskerne også selv spiser i stor stil – fordi det er billigt, eller fordi vi kan lide at alting smager ens og som det plejer?), der nævnes af topchefen, er en væsentlig del af årsagen til danske grisens velfærdsproblemer, og at den medvirker til at fastholde adskillelsen mellem det biologiske og det sociale. Fordi grisene er bestemt til at ende som en billig bulk-vare, flyttes de gennem hele livet, fra fødsel til slagt, mellem kuld (der fra naturens side er uensartede) og mellem grupper for at ende som grise med ensartet vægt. Det forstyrrer sociale hierarkier og giver problemer med smittespredning og aggressivitet. En anden måde at billiggøre kødet på er, at grisene fodres med billigst muligt foder og gives fast foder længe før, de faktisk er klar til at blive fravænnet soens mælk. Derved kan de komme hurtigt videre i systemet, og soen kan insemineres igen. Foderet sammensættes på en kunstfærdig måde, så det kan lade sig gøre, at grise, som egentlig burde drikke mælk, kan tåle det. Dermed bliver foderet en form for medicin, som nok sikrer en mere effektiv produktion, men som samtidigt krænker grisens sanser og behov. En gris har nakke- og trynemuskulatur, som er udviklet til at fungere som et effektivt rode- og fødesøgningsapparat – når den altså er gammel nok til ikke at søge soens patter længere. Den søgning efter mad, som grise i naturen bruger 6-8 timer på hver dag – og gerne i fællesskab med de andre grise i flokken – har industrialiserede grise ingen chance for at udøve. Og de har ikke brug for deres veludviklede sanseapparat i stalde, hvor faste foderrationer serveres til fastlagte tidspunkter – hver dag det samme sted.

Men hvordan er vi endt med at acceptere, at grise, som i den grad tilpasses et unaturligt og ufysiologisk system, hvor antibiotika indgår som en almindelig del af management, overhovedet er noget, vi synes er spiseligt og smager godt? Hvorfor kræver vi ikke svinekød fra svin, der er vokset op på agern og æbler, de har rodet frem i skoven? Er det fordi, vi ikke vil betale for det, eller er det også fordi, vi ikke ser grisen som et dyr med smagssanser og behov for stimulering via maden som os selv?

Den hollandske antropolog Annemarie Mol har i bogen "Eating in Theory" (2021) beskæftiget sig med, hvordan maden former os, og hvordan det vi spiser samtidig påvirker jorden og dens andre arter. Vi deler så at sige skæbne med de levende væsner, som vi kultiverer, skærer i stykker, transporterer og præparerer. Vi fordøjer grisens kød, selv om den er fodret på en ufysiologisk og unaturlig måde – og for søernes vedkommende så restriktivt, at de det meste af deres liv i staldene er sultne. Mennesker har selv erfaringer med at spise "unaturligt"

og med, hvad det gør ved vores egne kroppe – og vi ved, hvad det vil sige at sulte – i hvert fald teoretisk. Men de fleste kender ikke til søernes sult og ved ikke, hvad den sult kan skabe af aggression og stereotyp adfærd. Det ser man først, når man observerer søerne tomgangstygge i staldene. Fordi grisenes liv er så isoleret fra menneskers liv, kan de færreste fornemme et fællesskab med dem. Antropologen Susanne Højlund skriver i sin Tænkepause "SMAG" (2016) om, hvordan fællesskabet, når vi spiser, er en del af manges (om end ikke alles) kulturelle glæde ved smagsoplevelser, og hvordan duften og det at deles om maden har meget stor betydning for smagen. Det har vi helt sikkert til fælles med grisene, der også helst æder i flok. Men fordi dyrets sansende verden er adskilt fra menneskets – de er biologi, vi er de sociale – ved vi det ikke. Måske vil vi heller ikke vide af, hvad vi har fælles med en art, vi gerne vil stege på panden eller putte i ovnen, så juleduften kan sprede sig. Den er en duft og en smag, som det er rarest ikke at tænke på som et levende væsen.

Dialog fortsat – om at læse dyret og forstå grisene

Inger: Er dyrlægen med til at cementere grisen som et objekt, vi mennesker hersker over, så det sociale, i form af den gensidige forståelse, aldrig kommer på tale, fordi vi råder over både grisens liv og grisens død?

Hanne: Hmmm... Tjoeh... den måde at tale om tingene på ligger jo fjernt fra min akademiske opdragelse... Men jeg kan jo sige, at det, som mere og mere er begyndt at genere mig er, hvordan vi holder grisene i forhold til, hvad de er for nogle dyr. At man helt glemmer deres behov. De er intelligente – men jo også desværre for dem selv ganske robuste. At vi har fundet ud af, at man kan holde søerne fastspændt i en bøjle, når de farer, så de mange pattegrise, de får, kan overleve, og vi kan holde grise på så utroligt lidt plads og samtidigt få dem til at vokse hurtigt. Dette gør jo, at det er et meget effektivt dyr, når det drejer sig om at producere så stor en mængde kød så billigt som muligt. Det er en indgroet tankegang i landbruget, at når soen kan producere så meget afkom, som hun gør, så må hun have det godt. Men grisen er et dyr, man kan gøre alt muligt ved. Også takket være avlsarbejdet. Men at bruge det som argument, at når en so kan få 20 pattegrise, så har hun det godt, det er jo en fejlsluttelse. Andre dyr, f.eks. i ZOO, er meget følsomme når det gælder om at reproducere, og den sensitivitet bliver man nødt til at tage alle mulige hensyn til, hvis en tiger eller en løve skal have unger i fangenskab. Sådan fungerer det ikke med en fremavlet so. En so, der føder masser af grise, kan sagtens have det dårligt. Men hendes biologi bestemmer, at

hun skal løsne en masse æg ad gangen og derfor føde utroligt mange grise. Så selvom hun slet ikke får opfyldt sine behov for at bygge rede, bevæge sig, passe sit afkom og rode i jorden – så producerer hun derudad.

Inger: Det virkeligt vanskelige er, at den sociale del, som handler om grisens behov, og hvor menneskets behov ikke er genstandsfeltet, er svært at holde fast i, når man taler produktion. Vi har som mennesker lavet stalde, som fuldstændig former grisens sociale liv. Vi kan se, når de f.eks. lider under mangel på plads eller lider af kedsomhed – for så bider de f.eks. hinanden i halerne. Men man kan jo klare meget med aflivning eller medicin.

Hanne: En forandring kræver, at man kan "læse dyret", at man får øje på og reagerer på, når de f.eks. har stereotyp adfærd. Tomgangstygning er et eksempel på en adfærd, som jeg i starten af min karriere slet ikke kendte til. Jeg kan huske som ung dyrlæge, at en landmand spurgte mig, da han så sådan en so stå og tygge på ingenting: "Hvad tror du egentlig, det går ud på?" Og jeg kunne bare svare, at det vidste jeg ikke. Det var ikke noget, jeg kendte til eller havde lært om. I dag ved vi takket være adfærdsforskningen, at tomgangstygning er en stereotyp adfærd, som ses, fordi soen reagerer på sin situation – hun er sulten og keder sig. Men det har ikke rigtigt nogen praktisk konsekvens at overse dette signal. Hun producerer fint alligevel.

Inger: Men har den form for adfærd, f.eks. tomgangstygning, overhovedet noget at gøre med det sociale, som vi snakker om her?

Hanne: Det er et godt spørgsmål. Jeg er faktisk i tvivl, om søer smitter hinanden med stereotyp adfærd. Men jeg har oplevet det med heste, hvor heste, der krybbebider, faktisk kan "smitte" hinanden eller lære hinanden denne adfærd.

Inger: Du siger jo at en forandring kræver, at man er i stand til at læse dyrene? Hvorfor egentlig det? Burde lovgivningen ikke gå ind og bestemme det?

Hanne: Jo, det kunne man sige, men i Danmark har vi dårlig erfaring med lovgiverne. Halekupering er et eksempel på, at EU faktisk har forsøgt med lovgivning. Men omkring 98 procent af de grise, vi har i Danmark, er halekuperede, selv om EU forbød det for mange år siden. Og tænk på loven om, at en pind i et plastikrør er nok til, at lovgiverne mener, grisen har noget at beskæftige sig med. Det er politisk magt, kompromisets magt.

Refleksionsafsnit 3: *Grisen som politik – den biosociale magt*

Grisens historie er også historien om, hvordan man organiserer forholdet mellem befolkning, genetik, politik og økonomi. Antropologerne Paul Rabinow og Nikolas Rose (2006: 195) kalder denne organisering (i menneskeverdenen) for "biomagt". De forklarer det som en dobbelt styring: Såvel en regulering af, hvem man kan tillade at dø (A letting die) og en detailstyring af, hvordan livet leves (Making live).

Anneberg og Bubandt (2016) har peget på, hvordan mødet mellem dyr og mennesker i den industrielle stald altid har været en biosocial form for magt i en dobbelt forstand. En magt, der betinger vilkårene for både livet og døden ud fra en blanding af politiske, moralske og økonomiske overvejelser.

Ud fra det vi har talt om indtil nu, er det meget tydeligt, at grisen er et politisk dyr. Forskningen indgår i et politisk spil om dyret – og politisk er man mest fokuseret på, hvordan det kan overleve og transformeres til et produkt, der kan sælges. Det foregår i en branche, som historisk set har været subsidieret i rigtig mange år begrundet i at "Danmark er et landbrugsland".

Den biosociale magt i svinestaldene handler også om at regulere grisens lidelser via lovgivningen. Men kun til en vis grænse. For der er ikke for alvor plads til at sikre, at den del, som handler om grise som individer med egne adfærdsmæssige behov, kommer til sin ret. Reguleringen af grisen omfatter først og fremmest at grisen overlever (altså indtil vi beslutter, den skal dø) – ikke at den lever¹³. Viljen til at ændre på deres levestandard i Danmark er ikke rigtigt et varmt politisk emne, højest lidt lunkent, et emne, der popper op i medierne i ny og næ og igen drukner i andre dagsordener.

Men grisen er andet end en vare – den ligner os gennem sin biologiske lighed – og samtidig er der en moralsk forskel på den og os, siger Mette Nordahl Svendsen, som blandt andet har forsket i neonatale grises (og forskeres!) rolle, når grise bruges som forsøgsdyr. I antologien "Biosocial Worlds – Anthropology of health environments beyond determinism" (2020, 69) beskriver hun et eksempel fra

13. Et eksempel på lovgivning som skulle sikre grisen et mere naturligt liv, var da EU i 2003 indførte, at alle lande skulle stoppe med at lade de drægtige svin stå bundet i individuelle båse, men i stedet lade dem gå løse i grupper. Fordelen skulle være, at de blev stærkere dyr, som danner hierarki og kan bevæge sig, mens de er drægtige, som de også gør i naturen. Men fordi stier til løsdrift af drægtige søer kræver plads, og plads er dyrt, har rigtig mange konventionelle stier til de drægtige søer kun lige den plads loven kræver. Og med de kæmpestore søer, som ikke kender hinanden, når de kommer i grupper, er pladsen faretruende lille. Resultat: de slås og får benskader og hudskader – og når de største har vundet, bliver resten liggende i deres båse, selv om de godt kunne gå ud. De tør ikke, fordi de dominerende søer har magten, og stierne levner ingen skjulesteder.

arbejdet med for tidligt fødte grise som model, hvor forskerne spørger antropologen i spøg: "Skal vi så være dine forsøgsgrise?" For Svendsen sætter det gang i et spørgsmål om, hvordan noget bliver en ressource. Den måde, noget bliver til en ressource på, er essentiel og fælles for både humaniora og naturvidenskab. Uanset typen af viden, vi frembringer, er vi afhængige af bevillinger og tidsrammer, og det kan gå ud over dyrene. Mette Nordahl Svendsen påpeger, hvordan grisen som forsøgsdyr må lide, styret af de tidsrammer og økonomiske overvejelser, forskerne i neonatal ernæring er underlagt. Vi udnytter grisens arbejdsindsats – og vi skal helst minimere den tid og de penge, vi bruger på det. Det er biosocial magt, hvor grisen underlægges menneskets logik. Mennesker regulerer, hvem der skal leve, og hvem der skal dø.

Dialog fortsat - At blive i det tværfaglige, trods besværet?

Hanne: Ved at arbejde sammen med dig har jeg jo fået øjnene op for, hvor mange forskellige sociale sammenhænge, der spiller ind i forhold til de beslutninger, der tages på en bedrift. At det at bruge antibiotika f.eks. handler om så meget mere end bare at stille en diagnose og behandle en sygdom. Det sociale – f.eks. medarbejdernes rolle og betydning – er fuldstændig centralt i forhold til at få et så lavt forbrug af antibiotika som muligt. Medarbejderne i dag kommer fra Vietnam, Brasilien, Uganda og forskellige lande i Østeuropa uden de fjerneste forudsætninger for at arbejde med dyr. Og så forventer vi, at de skal kunne tage gode og velovervejede beslutninger om forebyggelse og behandling af sygdomme. Og hvor står landmanden selv i det her? Føler han overhovedet, han har hånd og halsret over, hvad der foregår? Ofte gør han ikke, som jeg ser det. Det er noget andet – den trængte økonomi, den svære medarbejdersituation eller avls-selskaberne, der har kontrollen.

Inger: Umm... det er en meget langsommere proces at forfølge det systemiske spor, hvad enten det er sundhed eller sygdom, vi taler om – den langsomhed synes jeg ikke, vi giver os selv lov til at være i. Eller rettere: det er ikke det, vi kan få midler til. Fordi det jo også er langt mere komplekst end bare at splitte verden op og kun se på enten det biologiske *eller* det sociale. Hvis det skal forenes, er man nødt til at se på verden som den foregår, og hvordan natur og kultur, biologi og det sociale, relaterer til hinanden. Dyret, stalden, sygdomme, foder, statens politik på området, landmandens viden og økonomiske muligheder. Så er det måske lettere at tænke, at naturvidenskabelig evidens kan vi bedre skaffe. Hvis vi kun ser på

grisen som biologi, påviser, hvorfor den får mavesår eller lungebetændelse, så må nogle andre gøre arbejdet med at forstå sammenhængen til de systemer, grisen lever i? Eller hvad tænker du, Hanne?

Hanne: Jeg tænker i hvert fald, at vi i alt for høj grad har tænkt på landmanden som enten skurken eller helten – i stedet for at tænke ham som en del af et system, der over rigtig mange år er blevet opbygget. Et system, der altid har fokuseret på produktivitet, indtjening og konkurrencedygtighed. Det er i høj grad systemet, der nu om dage dikterer de muligheder og umuligheder, der er. Det skal kombinationen af vores fagligheder kunne hjælpe os videre fra. Vi skal huske, at både grisen og landmanden skal være i systemer, de kan trives i.

Inger: Jeg kan godt se din pointe. Og der er en risiko for, at man glemmer, hvor politisk men også moralsk et felt det er. Grisens liv er spundet ind i moral, økonomi, miljø og politik. Det er en svær øvelse at prøve at tænke i, hvilke metoder der kan skabe et tværfagligt forskningsfelt, og hvor der er forskningsmidler til det.

Hanne: Der er også et problem i, at den "Forskning til Faktura"¹⁴-verden, vi lever i, spænder ben for at tænke langsigtet. Vi kan jo se, at vi slet ikke har været gode nok til at få sat forskning i gang i tide i forhold til de problemer, vi lige nu står med. EU har i 2022 forlangt stop med brug af medicinsk zink – grisene må ikke få det længere, fordi det forurener i miljøet. Det giver rigtig god mening, men det skulle vi jo have været i gang med at forberede os på for længe siden. Det er jo ikke fordi, det er svært at ræsonnere sig frem til, at det nok er skidt at udlede store mængder af tungmetal i gyllen. Men fordi ingen fik taget dette problem op i tide – så "løser" man det nu med at bruge mere antibiotika. Kortsigtet forskning med fokus på merindtjening, og resultater inden for få år, er det, vi har fået ud af, at erhvervet spiller så stor en rolle i afgiftsfonde og at nærmest alle fonde anpriser samarbejdet med kommercielle partnere. At landbruget har gjort sig så afhængigt af kemi, er da et tegn på, at vi forskningsmæssigt slet ikke har udfyldt den rolle, vi burde udfylde.

Inger: Som forskere i landbrugsverdenen, der forsøger at tænke tværfagligt, bevæger vi os på mange måder på usikker grund. Jeg kan godt blive modløs på dyrets vegne, fordi vi på en måde, hver gang vi ikke får talt sammen og ikke ser på de fælles biosociale aspekter, er med til at legitimere de her systemer, hvor dyr ikke kan trives. Så piller vi et lille bitte hjørne ud og forsker i det, men det samlede system gør vi ikke noget ved.

14. Med "Forskning til faktura" henviser vi til den debat om finansieringen af forskningen, som har været i gang siden 2000, og som handler om, at en stor del af forskningen skal være direkte praktisk anvendeligt i erhvervslivet.

Hanne: Altså vi er nødt til at prøve at forstå hinandens verdener og fortsætte med det. Jeg har for nyligt været med i et EU-projekt, der indgød mig en vis portion optimisme. I det projekt satte vi mennesker fra forskellige faggrupper sammen for at lære hinanden om hinandens erfaringer og synspunkter. Jeg tror, der er en vej frem ved, at vi også som forskere er med til at øge dialogen og til at se tingene i en fælles sammenhæng. Så skal vi også bare huske at inddrage dyrene og de andre arter i den samtale.

Inger: Ja, og det er det sværeste i debatten om det biosociale, hvordan vi kan se de andre arter som nogle, der kan lære os noget, ikke bare os, der skal dominere dem og ikke bare som en akademisk øvelse men i praksis.

Refleksionsafsnit 4: *Tværfaglig, biosocial forskning: besværligt, langsomt og dyrt?*

Vi har hver især mange konkrete erfaringer med den syge gris, men også omkring behandlingen af den som relevant for mennesker (risikoen for resistens). Samtidig har vi også været mere og mere optagede af at forstå grisene som *raske i et sygt system* – og undersøge, hvad landmandens og de ansattes roller er i dette system.

Derfor undersøgte vi, hvordan det sociale mellem de ansatte og deres forståelse af grisenes behov også kunne være et forskningsprojekt. Vi baserede en ansøgning til Svineavgiftsfonden på et projekt, som handlede om at lære medarbejdere i svinestalde at aflæse og forstå drægtige søers adfærd og behov. Projektet sigtede imod at få de ansatte involveret i grisens adfærd – og bane vejen for, at landmændene kunne se ideen i at forbedre de staldafsnit, som de drægtige søer går i, så de ville slås mindre. Vores tanke var, at hvis man fik øje for søernes adfærdsmæssige behov, ville man også være mere interesseret i at bidrage til, hvordan deres liv kunne forbedres, og medarbejderne ville få større arbejdsglæde. Ved at lære søerne bedre at kende ville medarbejderne opleve, hvordan dyrene giver respons til hinanden og til os mennesker i hverdagen, hvis de får mulighed for det. Måske ville de få mere blik for fællesskabet end for forskellene.

Men her kom vi til kort. Vi kunne ikke få midler til sådan et projekt, hvor fokus var på øget viden om grisen som socialt væsen, for det var ikke et projekt, som umiddelbart ville give penge tilbage til produktionen. I hvert fald ikke på kort sigt.

Nu kunne man jo så stoppe samtalen her, give op, tænke: Aldrig mere. Men vi har ikke stoppet dialogen – vi har valgt som Donna Haraway at "blive i besværet" (2021, 10). En af Haraways store bidrag til at ruske op i, hvordan vi tænker, er

netop at lægge den binært inficerede forskelstænkning (køn, klasse, race, arter, kultur, natur, teknologi) på hylden og erkende, at alting består af relationer, som Lis Højgaard skriver i det danske forord til oversættelsen af "Staying with the trouble" (at blive i besværet): En af Haraways gennemgående pointer er, at vi må vedkende os og udvikle vores nære relationer til og dybe afhængighed af andre arter på jorden. Helt tilbage i "Et cyborgmanifest" (1985) slog hun til lyd for et slægtskab mellem maskiner og organismer, mellem dyr og mennesker.

I kapitel syv i "At blive i besværet" med titlen "En nysgerrig praksis" (2021: 199) beskriver Haraway filosofen Vinciane Desprets arbejde med at tænke med andre væsner. Et af mange eksempler er da Despret sammen med sociologen Jocelyne Porcher besøger kvæg- og svineopdrættere på ikke-industrielle franske landbrug, "hvor mennesker og dyr levede i daglig interaktion", som, ifølge Haraway, fik landmænd til at sige ting som: "Vi holder ikke op med at tale med vores dyr".

Haraway har fokus på det spørgsmål, som Despret og Porcher kredsede om i deres møde med landmændene – nemlig hvad det betyder at hævde, at fødevareproducerende husdyr arbejder med deres mennesker. Haraway påpeger, at det mest interessante for hende i denne historie var landmændenes insistens på, at deres dyr "ved hvad de vil have, men vi ved ikke, hvad de vil have". Så at regne ud, hvad deres dyr ønsker, er ifølge Haraway en forudsætning for god praksis.

I en dansk industriel husdyrkontekst kan vi som forskere godt få oplevelsen af, at vi ikke spørger nysgerrigt nok ind til, hvad dyrene vil eller ønsker sig. I stedet halser man bagefter med nødhjælpskassen, som skal reparere på alle de skader, der sker, men samtidig glemmer man bekvemt den sociale kontekst, som er en del af landbruget.

Der er, som svineproduktionen fungerer i dag, meget at reparere på. Haltende søer, slagtesvin med mavesår, alenlange transportere og underudviklede pattegrise, der dør en pinefuld død på vej frem mod den patte, de ikke har kræfter til at nå. Antropologien kan, med dets fokus på betydningen af det sociale, være en vigtig trædesten til at åbne den naturvidenskabelige indgang til andre væsner, som er nogle døre, man ellers ikke har åbnet. Omvendt kommer antropologiens anerkendelse af, at det sociale omhandler det, som ligger mellem individer, hurtigt til kort i et erhverv, hvor vi ikke oplever, at der er meget rum til samarbejde, og da slet ikke fra grisens perspektiv. Hvad hjælper det at vide, hvorfor soen tomgangstykker og keder sig, hvis der stadig findes dyrlæger og landmænd, der tænker, at dyr ikke har følelser og i hvert fald ikke udtrykker noget, vi behøver at samarbejde med dem om, hvis de bare vokser og får unger.

Afsluttende bemærkninger

I denne artikel har vi med udgangspunkt i dialoger mellem en antropolog og en veterinær forsøgt at undersøge de biosociale relationer mellem mennesker og grise og de mikrober, vi deler. Dialogen førte os ad mange spor og viste sig at være en gavnlig metode til at dykke ned i dilemmaerne i den industrielle produktion af grise, hvor man har tendens til at overse og undertrykke, at grisen er et levende og sansende væsen, der indgår i relationer både med andre grise, med bakterier og med os mennesker. Den er mere end bare et produkt, der skal nå frem til køledisken til aftalt tid og som den rigtige udskæring.

At fokusere på det biosociale og snakke om os selv og grisene på en måde, hvor det biologiske og sociale ikke er opsplittet i to, er uvant for os begge, men har tydeliggjort den hårdknude, som industrielt opdrættede grise befinder sig i. Industrien insisterer på, at danske grises velfærd er i top – bundet op på argumenter om, hvor produktive de er, og hvor begejstrede eksportmarkederne er for dem. Viden om grises adfærdsmæssige behov og sociale adfærd fortæller det modsatte. Artiklen har forsøgt at sætte fokus på, hvordan biologi og det sociale er tæt sammenvævet i grisens liv, ligesom det er i vores eget. Som det er nu, så har den usynliggørelse, der er sket ved at lukke grisene inde i staldene, afskåret både os der forsker, de der arbejder med dyrene og de der bare vil spise kødet fra at forstå og anerkende dyrenes relationer. Det gælder ikke bare indbyrdes relationer men også relationer til os mennesker, samt til andre organismer, som vi endda selv deler med grisene, f.eks. bakterier. Vi håber, vores dialog og refleksioner er med til at problematisere den risiko, der ligger i at usynliggøre det biosociale aspekt, også i andre brancher end vores egen.

Referencer

- Anneberg, I., Bubandt, N. (2016). Dyrevelfærdsstaten. Grisens krop, velfærdens historie og selve livets politik i Danmark. *Tidsskriftet Antropologi* nr. 475, 2016. DOI:10.7146/ta.v0i73.107079
- Blanchette, A. (2020). *Herding Species: Biosecurity, Posthuman Labor, and the American Industrial Pig*.
- Haraway, D. (1985). *Et cyborgmanifest. Naturvidenskab, teknologi og socialistisk feminisme i det sene tyvende århundrede*. Forlaget Mindspace.
- Haraway, D., J. (2021). *At blive i besværet - Om at skabe slægt i chthulucæn*. Forlaget Mindspace.
- Holloway, L. (2007). Subjecting cows to robots: farming technologies and the making of animal subjects [Article]. *Environment and Planning D-Society & Space*, 25(6), 1041-1060. <https://doi.org/10.1068/d77j>
- Højlund, S. (2016). *Smag*. Tænkepause nr. 40. Aarhus Universitetsforlag.

- Kongsted, H., Mc Loughlin, E.T. (2024). Landmænds og dyrlægers erfaringer med udfasning af medicinsk zink til grise. *Rådgivningsrapport fra DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug*.
- Latour, B. (1993). *We have never Been Modern*. New York: Harvester/Wheatsheaf.
- Law, J., Singleton, V. (2013). ANT and politics: working in and on the world. *Qualitative Sociology*. DOI:10.1007/s11133-013-9263-7
- Mol, A. (2021). *Eating in Theory*. Duke University Press.
- Palsson, G. (2016). *Nature, Culture and Society: Anthropological perspectives on life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seeberg, J., Roepstorff A., Meinert L. (2020). *Biosocial Worlds: Anthropology of health environments beyond determinism*. UCL Press.
- Svendsen, M.N. (2020). Pig–Human Relations in Neonatology: Knowing and Unknowing in a Multi-Species Collaborative. I: *Biosocial Worlds – Anthropology of health environments beyond determinism*. UCL Press.